

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

The Investigation of the Relations Between Students' Attitude Toward Teaching Profession and Anxiety Level in Faculty of Education

Türkan DOĞAN*

Aysel Esen ÇOBAN**

Başkent Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi, tutum ve kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve tutum ve kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin saptanmasıdır. Araştırma grubunu 321 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada "Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği" ve "Beck Kaygı Envanteri" uygulanmıştır. Analizlerde Pearson Korelasyon Katsayısı, t-test ve ANOVA kullanılmıştır. Bulgular, öğrencilerin tutumlarının olumlu, kaygı düzeylerinin düşük ve tutum ile kaygı arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kızların, mesleğini yakınlarına önerenlerin, mesleğini sevenlerin ve iş bulma konusunda iyimser olanların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. İş bulma konusunda karamsar olanların daha kaygılı oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum, kaygı, öğretmen adayları.

Abstract

The purpose of this study was to understand the relationship between the attitudes of students studying at Faculties of Education toward teaching profession and their anxiety level. Three hundred twenty one students participated in the study and "Teaching Profession Attitude Scale" and "Beck Anxiety Inventory" were used to collect data. The data was analyzed by using Pearson Correlation Coefficient, t-test and ANOVA. The findings revealed that pre-service teachers' attitude toward teaching profession was positive, and their anxiety level was low. There were significantly negative and low relations between anxiety level and their attitude. Female students, participants recommending this profession to others; those who like their profession and those who are optimistic in finding a job were found to have positive attitude. The students who are pessimistic about finding a job were more anxious.

Keywords: Attitude toward teaching profession, anxiety, pre-service teachers.

* Yrd. Doç. Dr. Türkan DOĞAN, Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, trkndgn@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Aysel Esen ÇOBAN, Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, cobana@baskent.edu.tr

Summary

Purpose

The purpose of this study was to define the students' attitude toward teaching profession and their anxiety level in Faculty of Education, and also the relationship between the students' attitude toward teaching profession and their anxiety level and factors that affect the attitude and anxiety level of students were investigated.

Results

In order to identify attitude and anxiety level of the pre-service teachers, "Profession of Teaching Attitude Scale" and "Beck Anxiety Inventory" were used to collect data. Three hundred twenty one pre-service teachers participated in the study. The data was analyzed by using Pearson Correlation Coefficient, t-test and ANOVA. The findings revealed that the total mean score of the pre-service teachers' attitude toward teaching profession was $\bar{X}=135.02$ ($SS=22.36$). Thus, total mean score of their anxiety level was found $\bar{X}=12.05$ ($SS=11.29$). Pearson Correlation Coefficient was used to understand the relationship between the students' attitude toward teaching profession and their anxiety level. It was found that the relationship between the students' attitude toward teaching profession and their anxiety level was significant and negative ($r=-.133$; $p<.05$). Moreover, it was found that the mean score of attitude of female participants toward teaching profession was significantly different from male participants' attitude in total and three sub dimension of attitude scale ($t=4.14$, $p<.001$; $t=3.65$, $p<.001$; $t=3.58$, $p<.001$; $t=2.43$, $p<.05$). Also, t-test results showed that there was a significant mean difference in their attitude in terms of suggesting his/her profession to their relatives ($t=4.13$; $p<.001$). Moreover, students who are optimistic in finding a job and liking their teaching profession have more positive attitude. In addition, a significant mean difference was found between pessimistic and optimistic students in finding a job ($t=2.20$; $p<.05$). The pessimistic are more anxious than the optimistic. The mean score of the participants who like their professions were higher than the mean of the ones who dislike their profession ($t=9.28$; $p<.001$). Thus, ANOVA result showed that there were no significant mean differences between attitude and variables such as preference order in Student Selection and Placement Exam, mother and father education level. The same result was found for the anxiety level of students with the variables of preference order in Student Selection and Placement Exam, mother and father education level.

Discussion

These findings showed that pre-service teachers' attitude toward teaching profession was positive. The findings also showed that curriculum changes and further scientific studies are needed in order to educate qualified teachers to become effective. Another finding was that the pre-service teachers' anxiety level was low. It was thought that the students who have positive attitude toward teaching profession would have low anxiety level. There was also significantly low negative relationship between the students' attitude toward teaching profession and their anxiety level. It also showed that while their attitude toward teaching profession was increasing, their anxiety level was decreasing.

In this study, female students had more positive attitude toward the teaching profession than male students. The reason for this could be that teaching is perceived as female profession in this cultural context. In addition, the mean score of the participants who suggest his/her profession to their friends and others and those who like their professions were higher than the mean of the ones who do not suggest his/her profession to others and who dislike their profession. These were expected findings. According to the order of preferences, the mother's

and father's level of education, their attitude and anxiety level were not found to be significantly different.

Conclusion

This study was conducted to understand students' attitude toward teaching profession and their anxiety level in Faculties of Education. The results of this study showed that pre-service teachers' attitude toward teaching profession was found to be positive and their anxiety level was found to be rather low. Also, it was found that as their attitude toward teaching profession increased, their anxiety level was decreasing. Teaching profession is very important for our future generation. So, the pre-service teachers should be educated so that they become well qualified.

Giriş

Türkiye'nin gelişmiş ülkeler arasında yer alabilmesi için iyi yetişmiş, nitelikli insan kaynağına sahip olması büyük önem taşımaktadır. Kuşkusuz nitelikli insan kaynağına ulaşmak, ülkenin eğitim sistemi ile ilişkilidir. Eğitim sisteminin başarısı ise yetiştirilen öğretmenlerin niteliğine bağlıdır. Öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda özel uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyon gerektiren, profesyonel statüde bir uğraşı alanıdır (Erden, 1998: 27).

Öğretmen adaylarının aldıkları eğitimin sonucunda, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda mesleğe uygun davranış değişikliği meydana getirmeleri beklenmektedir. Adayların, sahip olacakları etkili öğretmenlik nitelikleri içerisinde neyi ve nasıl öğreteceklerini bilmelerinin yanı sıra ne zaman öğretecekleri gibi stratejik bilgileri de bilmeleri gereklidir. Weinstein (1988) bazı öğretmenlerin etkili öğrenme tekniklerini bildiklerini, ancak bunu etkili ve stratejik bir şekilde uygulayamadıklarını, dolayısıyla bu öğretmenlerin nitelikli ve başarılı olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmektedir (Akt. McKeachie, 1997). McKeachie (1997) bilmek ve yapmanın aynı şey olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan, öğretmenlik mesleğinde başarı gösterebilmek için yalnızca bilişsel alanda gelişim yeterli olmamakta, bu mesleği sevgi ve istekle yapmak da büyük önem taşımaktadır. Çeliköz ve Çetin (2004) öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik olumlu tutum geliştirdikleri takdirde, öğretmen olduklarında görevlerini eksiksiz yerine getireceklerini, araştırmacı ve yaratıcı düşünceleri geliştireceklerini, öğrencileri daha kolay motive edecekleri ve sözel ve sözel olmayan mesajlarını uyum içinde öğrencilere aktaracaklarını, zamanı etkili kullanacaklarını ve yeniliklere açık olacaklarını ifade etmişlerdir.

Ülkemizde 1996 yılından itibaren Eğitim Fakültelerinde yeniden yapılandırılma sürecine girilmiş ve nitelikli öğretmen adayları yetiştirmek için program değişikliğine gidilmiştir. Yapılan bu çalışmaların öğrenciler için özendirici ve öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğunu araştırmalar göstermiştir. Nitekim Üstün, Erkan ve Akman (2004), Kaya ve Büyükkasap (2005) ve Bedel'in (2008) yapmış oldukları çalışmalarda, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte Eğitim Fakültelerinde yer alan bölümleri öğrencilerin yüksek puanlarla tercih etmesi, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki eski saygınlığını ve geçerliliğini kazanmaya başladığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bunun yanı sıra ülkemizde Eğitim Fakültelerinde yetiştirilen öğretmen adaylarının kalitesini artırmak için yapılan bilimsel çalışmaların da arttığı görülmektedir. Tanrıoğen (1997) mesleki tutum ile cinsiyet ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'ndaki (ÖSYS) tercih sırası

arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Çapa ve Çil (2000) tutum ile sınıf düzeyi ve tutumun sevme, saygı ve kendine güven alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı fark olduğunu bulmuşlardır. Çeliköz ve Çetin (2004) de tutum ile cinsiyet, öğretmenlik programı, ÖSYS'deki tercih sırası, annenin eğitimi, yatılı kalma durumu ve aylık gelir değişkenleri arasında negatif; sınıf, babanın eğitimi, başarı, ailede öğretmen bulunma durumu, kardeş sayısı ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerine verilen önem değişkenleri arasında pozitif yönde ilişki saptamışlardır. Bu konudaki bir diğer çalışmada, Bedel (2008) tutumlar ile babanın eğitimi ve okunan bölümü seçmeye karar verme zamanı arasında pozitif, dışsal kontrol odağı arasında ise negatif ilişki olduğunu bulmuştur. Yapılan bu çalışmalar öğretmenlik mesleğine kaliteli ve nitelikli öğretmenler yetiştirmek için önemli veriler sağlamaktadır.

Bahsedilen bu olumlu göstergelerin yanı sıra son yıllarda Eğitim Fakültesinden mezun olanların sayısı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı kadro sayısının örtüşmemesi ve bazı alanlarda yığılmaların olması, Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndan (KPSS) yüksek puan alma zorunluluğu gibi faktörlerin, öğretmen adaylarının kaygılarının artmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Gelecekte ne olacağını bilememek insanlar için en belli başlı kaygı nedenlerinden biridir (Cüceloğlu, 1996). Mezuniyet, işsizlik, iş seçimi ve değişik sorumluluklar gibi faktörler, üniversite son sınıf öğrencilerinin kaygısını artıran etmenlerden bazılarıdır (Tümerdem, 2007). Kaya ve Büyükkasap (2005) yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının çoğunluğunun mezun olduktan sonra iş bulma konusunda endişe duyduklarını saptamışlardır. Üniversite öğrencilerinin sıkıntı yaşadıkları problem alanlarını saptamaya yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında da kariyer, mezun olunca ne olacaklarını bilememe ve mesleki kaygılarının en sık problem yaşanan ilk üç alandan biri olduğu görülmektedir (Albayrak-Kaymak, 1997; Doğan, Sarı, Kazak, Saya ve Altıntaş, 2007; Gizir, 1998; Özbay, 1997; Özdemir, 1985; Şahin, Sezgin, Taş ve Rugancı, 1989). Başka bir deyişle, öğretmen adayları için mezuniyet sonrası KPSS'yi aşip mesleklerini yapıp yapamayacakları konusunun kaygı verici bir durum olduğu düşünülmektedir.

Işık (1996) kaygıyı tehdit edici bir durum karşısında birey tarafından hissedilen huzursuzluk ve endişe durumu olarak tanımlamaktadır. Kaygı düzeyinin yüksek olması, bireyin daha katı, daha basit davranışlara gerilemesine, endişeli olmasına ve memnun etmeye aşırı odaklanmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte orta düzeydeki kaygının organizmayı uyarıcı, koruyucu ve motive edici özelliği vardır. Kaygı iyi yönetildiğinde, bireyin başarılı olmak için daha fazla çalışmasına, yaşanacak olumsuzluklara karşı önlem almasına yardımcı olmaktadır (Akgün, Gönen ve Aydın, 2007). Bu bağlamda, öğretmen adayları için yaşanan kaygının mesleğe yönelik olumlu tutum geliştirici, motive edici, harekete geçirici bir uyarıcı olarak kullanılmasına dikkat edilmelidir.

Kaygı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin cinsiyet (Taşgın, 2006; Akgün, Gönen ve Aydın, 2007), sınıf, başarı, okuldaki arkadaşlık ilişkileri, ana-baba tutumları ve barınma yeri (Çakmak ve Hevedanlı, 2005) gibi değişkenlerden etkilediği saptanmıştır. Tümerdem (2007) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin kaygı düzeylerinin Fen Edebiyat Fakültesinde okuyan öğrencilere göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Baloğlu, Koçak ve Zelhart (2007) da üniversite öğrencilerinin istatistiğe karşı tutumları ile istatistik kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemişler ve bu derse yönelik olumsuz tutuma sahip olanların kaygılarının yüksek olduğunu saptamışlardır.

Yukarıda sunulduğu gibi konu ile ilgili çalışmaların genellikle tutum veya kaygıyı etkileyen değişkenleri saptamaya yönelik olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu konuda Baloğlu, Koçak ve Zelhart'ın (2007) tutum ve kaygı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmaya ulaşılmıştır. Ancak söz konusu

araştırmada da sadece bir derse karşı tutum ve kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu nedenle, bu çalışmada Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi; tutum ve kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve mesleğe yönelik tutum ve kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaca dayalı olarak araştırmanın alt problemleri şöyle belirlenmiştir:

Eğitim Fakültelerine devam eden son sınıf öğrencilerinin;

- a) Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (toplam, sevgi, değer ve uyum alt boyutu) nedir?
- b) Kaygı (toplam, sübjektif belirtiler ve somatik belirtiler alt boyutu) düzeyleri nedir?
- c) Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- d) Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlar (toplam puan, sevgi, değer ve uyum alt boyutu) cinsiyet, yakınlarına önerme, iş bulma düşüncesi, mesleğini sevmeye, anne-baba eğitim düzeyi ve ÖSYS'deki tercih sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- e) Kaygı düzeyleri (toplam puan, sübjektif ve somatik alt boyutu) cinsiyet, yakınlarına önerme, iş bulma düşüncesi, mesleğini sevmeye, anne-baba eğitim düzeyi ve ÖSYS'deki tercih sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi ve Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri olmak üzere 321 kişi oluşturmaktadır. Öğrencilerin 243'ü (% 75.7) kız, 78'i (% 24.3) erkektir. Çalışmaya katılanların 134'ü Başkent Üniversitesi, 187'si Gazi Üniversitesi öğrencileridir. Grubun yaş aralığı 21 ile 33 arasında değişmekte olup, yaş \bar{X} =23.12'dir (SS = 1.76).

Veri Toplama Araçları

Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği (ÖMTÖ): Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile Çetin (2006) tarafından geliştirilen ÖMTÖ kullanılmıştır. Beşli likert tipi olan ölçekte 15'i olumsuz 20'si olumlu 35 madde bulunmaktadır. Ölçek, olumlu cümleler "kuvvetle katılıyorum" seçeneğinden "asla katılmam" seçeneğine doğru "5, 4, 3, 2, 1" şeklinde puanlanırken, olumsuz cümleler de bunun tam tersi bir yol izlenerek "kuvvetle katılıyorum" seçeneğinden "asla katılmam" seçeneğine doğru "1, 2, 3, 4, 5" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 35, en yüksek puan 175 olup, 92-119 puan aralığının üstü olumlu, altı olumsuz, 92-119 aralığı ise nötr tutum olarak değerlendirilmektedir. Sevgi, değer ve uyum olmak üzere üç boyuttan oluşan ölçek hem toplam puan hem de üç alt boyut için ayrı puan vermektedir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .95, sevgi boyutu için .95, değer boyutu için .81, uyum boyutu için .76'dır. Ölçeğin geçerliği ise, Aşkar ve Erden (1968) tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak test edilmiş ve elde edilen korelasyon katsayıları, toplam için r=.85, sevgi boyutu için r=.97, değer boyutu için r=.57 ve uyum boyutu için r=.74 olarak bulunmuştur.

Beck Kaygı Envanteri(BKE): Öğretmen adaylarının kaygı düzeylerini belirlemek amacı ile BKE kullanılmıştır. Orijinal formu Beck, Epstein, Brown ve Steer (1988) tarafından geliştirilen ölçek Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1996) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Maddelere

verilen cevaplar dörtlü likert tipi "Sizi ne kadar rahatsız etti?" sorusuna "hiç"(0), "hafif derecede (1), "orta derecede"(2) ve "ciddi derecede"(3) şeklinde verilen cevaplardan oluşmaktadır. 21 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63'tür. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, bireyin yaşadığı kaygının şiddetini göstermektedir. Ulusoy, Şahin ve Erkmn (1996) tarafından ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak saptanmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise $r = .57$ 'dir. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ölçeğin otomatik düşünceler ölçeği ile $r = .41$, Sürekli Kaygı Envanteri ile $r = .53$ olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin "Sübjektif Belirtiler" ve "Somatik Belirtiler" olmak üzere iki faktörden oluştuğu belirtilmektedir.

Kişisel Bilgi Formu: Geliştirilen Kişisel Bilgi Formunda, yaş, cinsiyet, mesleğin yakınlarına önerilme durumu, mezun olduktan sonra iş bulma konusundaki düşünceler, mesleğin sevilme durumu, ÖSYS'deki tercih sırası, anne ve baba eğitim düzeyleri ile ilgili sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Versiyon 16.0) kullanılarak analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin, mesleğe yönelik tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki, Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Diğer taraftan betimsel istatistik yöntemleri ve t-testi ile Tek Faktörlü Varyans Analizinden (ANOVA) de yararlanılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin ÖMTÖ ve BKE puanlarına ilişkin n sayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

ÖMTÖ ve BKE Puanlarına İlişkin n Sayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	N	\bar{X}	SS
Öğretmenlik Mesleği Tutum (Toplam)	321	135.02	22.36
Sevgi Boyutu	321	80.21	16.92
Değer Boyutu	321	35.23	5.04
Uyum Boyutu	321	19.57	4.15
Beck Kaygı Envanteri Kaygı (Toplam)	321	12,05	11,29
Somatik	321	4,24	4,48
Sübjektif	321	7,81	7,28

Tablo 1'den görüldüğü üzere öğrencilerin mesleki tutum düzeylerinin ($\bar{X} = 135.02$) olumlu, kaygı düzeylerinin ($\bar{X} = 12.05$) ise düşük olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin, ÖMTÖ ve BKE'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek üzere Pearson Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

ÖMTÖ ve BKE Puanlarına İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

Boyutlar	Kaygı Toplam	Somatik Belirtiler	Sübjektif Belirtiler
Öğretmenlik Mesleği Tutum (Toplam)	-.133*	-.133*	-.125*
Sevgi Boyutu	-.106	-.099	-.104
Değer Boyutu	-.080	-.093	-.067
Uyum Boyutu	-.189**	-.202**	-.169**

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 2' de verildiği gibi, öğrencilerin tutum toplam puanı ile kaygı toplam puanı ($r = -.133$; $p < .05$) ve kaygının alt boyutları olan somatik belirtiler ($r = -.133$; $p < .05$) ve subjektif belirtiler ($r = -.125$; $p < .05$) arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca uyum ile kaygı ($r = -.189$; $p < .01$), somatik belirtiler ($r = -.202$; $p < .01$) ve subjektif belirtiler ($r = -.169$; $p < .01$) arasında da düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin bazı değişkenlere göre ÖMTÖ'den aldıkları puanlara ilişkin n sayıları, ortalama, standart sapma ve t- değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre ÖMTÖ'den Aldıkları Puanlara İlişkin n Sayıları, Ortalama, Standart Sapma ve t- Değerleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	N	\bar{X}	SS	t	
Tutum (Toplam)	Cinsiyet	Kadın	243	137.13	21.97	-4.14***
		Erkek	78	126.13	21.32	
	Yakınlarına önerme	Evet	234	138.40	20.20	4.13***
		Hayır	87	125.94	25.28	
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	131.90	22.77	-2.20 *
		İyimser	182	137.41	21.80	
	Mesleğini sevme	Evet	273	139.34	19.46	9.28***
		Hayır	48	110.48	22.06	
Sevgi	Cinsiyet	Kadın	243	82.13	16.98	-3.65***
		Erkek	78	74.23	15.37	
	Yakınlarına önerme	Evet	234	82.77	15.27	4.14***
		Hayır	87	73.31	19.16	
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	77.47	17.51	-2.56 *
		İyimser	182	82.31	16.19	
	Mesleğini sevme	Evet	273	83.49	14.53	9.31***
		Hayır	48	61.58	17.62	
Değer	Cinsiyet	Kadın	243	35.85	4.66	-3.58 ***
		Erkek	78	33.31	5.69	
	Yakınlarına önerme	Evet	234	35.55	4.70	1.83
		Hayır	87	34.39	5.70	
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	35.34	4.75	.346
		İyimser	182	35.14	5.25	
	Mesleğini sevme	Evet	273	35.61	4.90	3.28 ***
		Hayır	48	33.06	5.31	
Uyum	Cinsiyet	Kadın	243	19.89	4.11	-2.43 *
		Erkek	78	18.59	4.17	
	Yakınlarına önerme	Evet	234	20.07	3.69	3.14 **
		Hayır	87	18.24	4.96	
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	19.09	4.54	-1.80
		İyimser	182	19.95	3.80	
	Mesleğini sevme	Evet	273	20.24	3.80	7.31***
		Hayır	48	15.83	4.09	

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 3'te görüldüğü gibi, cinsiyete göre toplam tutum ($t = 4.14$, $p < .001$), sevgi ($t = 3.65$, $p < .001$), değer ($t = 3.58$, $p < .001$) ve uyum ($t = 2.43$, $p < .05$) alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Kızların erkeklere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları

görülmektedir. Mezun olunan bölümü yakınlarına önerme değişkenine göre toplam tutum ($t=4.13, p<.001$), sevgi ($t=4.14, p<.001$) ve uyum ($t=3.14, p<.01$) boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Yakınlarıma öneririm diyenler daha olumlu bir tutuma sahiptirler. İş bulma değişkenine göre toplam tutum ($t=2.20, p<.05$) ve sevgi ($t=2.56, p<.05$) boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır. İş bulma konusunda iyimser olanların bahsedilen boyutlarda daha olumlu bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Mesleğini sevme durumuna göre ise toplam tutum ($t=9.28, p<.001$), sevgi ($t=9.31, p<.001$), değer ($t=3.28, p<.001$) ve uyum ($t=7.31, p<.001$) boyutlarında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Mesleğini sevdiklerini belirtenler daha olumlu bir tutuma sahiptirler.

Öğrencilerin bazı değişkenlere göre BKE'den aldıkları puanlara ilişkin n sayıları, ortalama, standart sapma ve t- değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre BKE'den Aldıkları Puanlara İlişkin n Sayıları, Ortalama, Standart Sapma ve t- Değerleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	N	\bar{X}	SS	t		
Kaygı (Toplam)	Cinsiyet	Kadın	243	12,56	11,48	-1,40	
		Erkek	78	10,50	10,61		
	Yakınlarına önerme	Evet	234	10,90	10,41	-2,76	
		Hayır	87	15,17	12,94		
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	15,35	12,62	4,53***	
		İyimser	182	9,54	9,44		
	Mesleğini sevme	Evet	273	11,59	10,87	1,75	
		Hayır	48	14,68	13,26		
	Somatik Belirtiler	Cinsiyet	Kadın	243	4,41	4,49	-1,14
			Erkek	78	3,74	4,46	
Yakınlarına önerme		Evet	234	3,84	4,20	-2,45 *	
		Hayır	87	5,33	5,03		
İş bulma düşüncesi		Karamsar	139	5,15	4,94	3,12**	
		İyimser	182	3,55	3,98		
Mesleğini Sevme		Evet	273	4,16	4,41	-838	
		Hayır	48	4,75	4,90		
Sübjektif Belirtiler		Cinsiyet	Kadın	243	8,14	7,49	-1,47
			Erkek	78	6,75	6,54	
	Yakınlarına önerme	Evet	234	7,05	6,70	-2,78	
		Hayır	87	9,83	8,38		
	İş bulma düşüncesi	Karamsar	139	10,19	8,18	5,11***	
		İyimser	182	5,98	5,92		
	Mesleğini sevme	Evet	273	7,43	6,96	-1,88	
		Hayır	48	9,93	8,70		

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Tablo 4'ten izlendiği gibi, iş bulma değişkenine göre toplam kaygı ($t=4,53, p<.001$), somatik belirtiler ($t=3,12, p<.01$) ve sübjektif belirtiler ($t=5,11, p<.001$) arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır. İş bulma konusunda karamsar olanlar daha fazla kaygı yaşamaktadırlar. Bölümünü yakınlarına önerme değişkeni ile somatik belirtiler ($t=2,45, p<.05$) arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Somatik belirtiler gösteren öğrenciler mesleklerini yakınlarına önermemektedirler.

Öğrencilerin ÖSYS'deki tercih sırasına, anne ve baba eğitim düzeyine göre tutum ve kaygı puanları arasında fark olup olmadığını test etmek için ANOVA kullanılmıştır. Analiz

sonuçlarına göre, ÖSYS'deki tercih sırası, anne ve baba eğitim düzeyine göre toplam tutum puanı ve alt boyutları ve toplam kaygı puanı ve alt boyutları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Tartışma

Araştırma bulguları, Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, Üstün, Erkan ve Akman (2004), Kaya ve Büyükkasap (2005) ve Bedel'in (2008) araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Bu bulgu, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutum geliştirmelerinde nitelikli öğretmen yetiştirmek amacı ile yapılan program değişikliklerinin ve bilimsel çalışmaların etkili olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin kaygı düzeylerinin düşük olduğu, araştırma sonucunda saptanan bir diğer bulgudur. Tümerdem (2007) de Eğitim Fakültesi öğrencilerinin kaygı düzeylerinin Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin kaygı düzeylerinden daha düşük olduğunu saptamıştır. Her iki araştırma bulgusunda Eğitim Fakültesi öğrencilerinin kaygı düzeylerinin düşük olduğu bulgusu paralellik göstermektedir. Öğrencilerin kaygılarının düşük olmasının nedenlerinden biri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olması gösterilebilir.

Bu araştırmada elde edilen tutum ile kaygı arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu, yukarıdaki düşüncüyü desteklemektedir. Tutum olumluya doğru gittikçe, kaygının azaldığı söylenebilir. Giriş bölümünde de bahsedildiği gibi ilgili literatür tarandığında öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle bu bulgu diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanamamıştır. Bununla birlikte Baloğlu, Koçak ve Zelhart (2007) istatistik dersine yönelik olumsuz tutuma sahip olan üniversite öğrencilerinin istatistik dersine yönelik kaygılarının da yüksek olduğunu saptamışlardır. Her iki araştırmada tutum ve kaygı arasında negatif bir ilişki olduğu bulgusu paraleldir.

Bulgular, kız öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarının bütün boyutlarda erkeklere göre daha olumlu olduğunu göstermiştir. Çapa ve Çil (2000), Çeliköz ve Çetin (2004), Tanrıoğan (1997), Üstün, Erkan ve Akman (2004), Gürbüz ve Kışoğlu (2007) ve Çiçek-Sağlam'ın (2008) çalışma bulgularında da kızların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Erdem ve Anılan (2000) ise tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Ancak yukarıda söz edilen araştırma bulgularının da gösterdiği gibi genelde kızların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bunun bir nedeni, toplumun öğretmenlik mesleğini, aile ve iş hayatını birlikte yürütebilecekleri kadına yönelik bir meslek olarak görmesi ve kızların da bu toplumsal değeri içselleştirmeleri olabilir.

Yakınlarıma öneririm diyen ve mesleğini sevdiklerini belirten öğrencilerin mesleğe yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanan diğer bulgulardır. Mezun oldukları bölümü seven ve yakınlarına öneren öğrencilerin mesleğe yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları bulgusunun beklendiği bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, iş bulma konusunda iyimser olanların karamsar olanlara göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bir mesleğin en önemli işlevleri bireye iş, hayatını sürdürmek için para ve saygınlık kazandırmasıdır (Acısu, 2002; Kuzgun 2000). Dolayısıyla mezun olacakları alanın onlara iş ve yaşamını sürdürmek için gerekli maddi desteği sağlayacağını düşünen öğrencilerin mesleklerini sevdikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri söylenebilir. Diğer yandan iş bulma konusunda karamsar olan öğrencilerin gerek genel kaygı gerekse somatik ve sübjektif belirtiler alt boyutlarında daha kaygılı oldukları saptanmıştır. İş bulma konusunda karamsar olan

öğrencilerin daha kaygılı olmalarının nenlerinden biri, KPSS'den alacakları puanın onlara atanmak için yetmeyeceği düşüncesi olabilir. Diğer bir deyişle, Milli Eğitim Bakanlığı'nca sınavdan yüksek puan alanların atanması, adayların atanma konusundaki beklentilerinin düşmesine ve dolayısıyla kaygı düzeylerinin yükselmesine neden olabilir.

Araştırmanın cinsiyet açısından kaygı düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı bulgusu, Çakmak ve Hevedanlı'nın (2005) bulgusu ile paralellik göstermektedir. Buna karşın Akgün, Gönen ve Aydın (2007), Tümerdem (2007) ve Taşğın (2006) kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Araştırma bulguları arasındaki farklılık, kullanılan kaygı ölçeklerinin aynı olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanı sıra örneklemelerin özelliklerinin farklı olması, kızların yetiştikleri yer gibi araştırma kapsamına alınmayan gizil değişkenlerin de bulgulardaki farklılığa neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, ÖSYS'deki tercih sırası ve anne-baba eğitimi düzeyine göre tutum ve kaygı puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İlgili literatüre bakıldığında ÖSYS'deki tercih sırası ile ilgili araştırma bulgusunun Çapa ve Çil (2000) ve Üstün, Erkan ve Akman'ın (2004) araştırma bulguları ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Buna karşın Tanrıoğen (1997) tercih sırası ile tutumlar arasında fark olduğunu bulmuştur. Çeliköz ve Çetin (2004) ise tercih sırası ile tutumlar arasında negatif bir ilişki saptamışlardır. Bu çalışmada ÖSYS'deki tercih sırası ile tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamasının nedeni araştırmaya katılanların tercih sırası değerlendirildiğinde, 321 kişinin 242'sinin (%76) okudukları bölümleri ilk üç sırada tercih etmelerinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Araştırmada anne ve baba eğitim düzeyine göre tutum puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır; buna karşın bazı araştırmalarda tutumlar ile babanın eğitimi arasında pozitif (Çeliköz ve Çetin, 2004; Bedel, 2008), anne eğitimi arasında ise negatif bir ilişki (Çeliköz ve Çetin, 2004) olduğu saptanmıştır. Bulguları arasındaki farklılık, örneklemelerin özelliklerinin ve kullanılan ölçeklerin aynı olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Diğer yandan ilgili literatürde, ÖSYS'deki tercih sırası, anne-baba eğitim düzeyine göre kaygı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle bu bulgu diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanamamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi, tutum ve kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve tutum ve kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada, öğrencilerin tutumlarının olumlu, kaygı düzeylerinin düşük ve tutum ile kaygı arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, kızların, mesleğini yakınlarına önerenlerin, mesleğini sevenlerin ve iş bulma konusunda iyimser olanların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. İş bulma konusunda karamsar olanların daha kaygılı oldukları tespit edilmiştir. ÖSYS'deki tercih sırası, anne-baba eğitim düzeyine göre tutum ve kaygı puanlarında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olması sevindirici bir bulgu olmakla birlikte, bilgi çağının gerektirdiği nitelikli öğretmenler yetiştirmek için eğitim programlarının sık sık değerlendirilerek güncellenmesi ve yeni çalışmaların yapılması önemlidir. Bu araştırmada kullanılan BKE'in mesleki kaygıları belirlemekten çok, klinik kaygı belirtilerini tanılamada kullanılan bir ölçek olarak geliştirilmesinden dolayı, bundan sonraki araştırmalarda mesleki kaygıyı ölçen araçların geliştirilerek kullanılması önerilmektedir. Gelecekleri ile ilgili karamsar düşünen öğrencilere üniversitelerde bulunan psikolojik danışma

ve rehberlik merkezleri tarafından koruyucu önleyici çalışmalar kapsamında seminer ve çalışma grupları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Acısu, S. (2002). "Korunma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgün, A., Gönen S. ve Aydın, M. (2007). İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, [Online]: www.e-sosder.com adresinden 16 Temmuz 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Albayrak-Kaymak, D. (1997) Boğaziçi Üniversitesi Öğrencilerinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Gereksinimleri. *Yöret Postası*, 12, 2-7. [Online]: <http://www.yoret.org.tr>. adresinden 23 Kasım 2007 tarihinde indirilmiştir.
- Aşkar, P. ve Erden. M. (1987). Öğretmen Adaylarının Mesleğe Yönelik Tutumları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 121, 8-11.
- Baloğlu, M., Koçak, R., Zelhart, P. F. (2007). İstatistik Kaygısı ve İstatistiğe Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(2), 23-39.
- Beck, A.T., Epstein, N., Brown, G. & Steer, R.A. (1988). An Inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 893-897.
- Bedel, E.F. (2008). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ve Bazı Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1), 31-48.
- Çakmak, Ö., Hevedanlı, M. (2004). *Biyoloji Öğretmen Adaylarının Kaygılarını Etkileyen Etmenler*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.
- Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarını Etkileyen Etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 160-167.
- Çetin, Ş. (2006). Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 28-37.
- Çiçek-Sağlam, A. (2008). Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-69.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve Davranışı*. (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Doğan, T., Sarı, T., Kazak, M., Saya, P. ve Altıntaş, T. (2007). Başkent Üniversitesi Öğrencilerinin Problem Alanlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 32(347), 30-36.
- Erdem, A. R. ve Anılan, H. (2000). PAÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları, *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (özel sayı), 144-148.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gizir, C. A. (1998). "Orta Doğu Teknik Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Problemleri Üzerine Bir Çalışma." Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürbüz, H., Kışoğlu, M. (2007). Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71-83.
- Işık, E. (1996). *Nevrozlar*. Ankara: Kent Matbaası.

- Kaya, A., Büyükkasap, E. (2005). Fizik Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Profilleri, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum ve Endişeleri: Erzurum Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.
- Kuzgun, Y. (2000). *Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi*. Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi.
- McKeachie, W. J. (1997). Critical elements in training university teachers. *International Journal of Academic Development*, 2(1), 67-74.
- Özbay, G. (1997). "Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özdemir, İ. E. (1985). "Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, N. H., Sezgin, N., Taş, Y. ve Rugancı, N. (1989). *Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Danışma Rehberlik Araştırma Merkezi'nden Beklentileri: Uyum Sorunları ve Baş Etme Yolları*. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları 22-24 Kasım 1989. 99-110. Meteksan Anonim Şirketi, Ankara.
- Tanrıoğan, A. (1997). Buca Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, *PAÜ. Eğitim Dergisi*, 3, 55-58.
- Taşkın, Ö. (2006). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Okuyan Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 679-686.
- Tümerdem, R. (2007). Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, [Online]: www.e-sosder.com adresinden 12 Şubat 2009 tarihinde indirilmiştir
- Ulusoy, M., Şahin, N. ve Erkmen, H. (1998). Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric properties. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 12, 163-172.
- Üstün, E., Erkan, S. ve Akman, B. (2004). Türkiye'de Okulöncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Bilimler Dergisi*, 10, 129-136.